

Chương 2 : Đi Học

Bắt Đầu Đến Trường

Lúc đó tôi mới độ 5-6 tuổi. Tôi thường chạy rong chơi với các trẻ em trong làng, trong xóm, ít khi ở nhà. Má tôi bận lo buôn bán ít khi gặp hay thấy tôi trong ngày. Thỉnh thoảng, Má tôi kêu tôi cầm chùng xem coi tôi có lần quần gằn đó hay không vì tôi thường đi chơi, có khi hơi xa nhà.

Một bữa nọ, vào lúc cơm chiều, Má tôi có ý lo và than, nói với Ba tôi:

- Thằng Sáu (tức là tôi) cứ đi chơi tới ngày, nhiều lúc tôi không biết nó đi đâu mà tìm. Nhiều lần tôi kêu nó, nhưng không nghe thấy nó trả lời. Có ngày nó dám đi hoang luôn.

Ba tôi suy nghĩ một lúc rồi nói:

- Được rồi, bắt đầu ngày mai, tôi dẫn nó đi đến trường với tôi.

Lúc bấy giờ, trường chỉ nhận học sinh từ 7 tuổi trở lên mà thôi. Ba tôi muốn giúp Má tôi một phần nào trong việc giữ con. Được đi đến trường, tôi rất thích, vì có dịp chơi với nhiều học trò tại trường. Tôi mừng hơn nữa là được đi đò, đi qua sông bốn lần mỗi ngày, vì trường Tân nhứt ở phía bên kia sông Chợ đệm. Lúc đó, đi học mỗi ngày hai buổi, có nghỉ trưa từ 11 giờ đến 2 giờ trưa.

Mặc dầu không có ghi tên chánh thức trong sổ nhà trường, mặc dầu không phải học bài hay làm bài, nhưng tôi được nghe và được thấy giảng bài hơn một năm trường, cho nên khi đúng tuổi chánh thức được đi học, tôi đã biết đọc rồi. Lúc sau, Ba tôi thường dìu dắt, khuyến khích tôi làm tất cả các bài toán (*exercices*) trong sách toán cho năm tới. Ở phía sau nhà, Ba tôi có một cái vông. Bên cạnh đó có tấm bảng đen treo trên vách. Thứ bảy hoặc chúa nhứt, Ba tôi thường nằm vông, cầm cuốn sách toán, theo dõi tôi làm toán trên bảng đen. Tôi rất thích làm toán, học toán như vậy, và tiếp tục trong những năm kế tiếp. Những giờ toán trong lớp là những giờ tôi thích nhứt.

Sau khi rời Chợ đệm tôi học trường Gò đen (*école primaire*) gọi là trường tỉnh, các thầy đều thương mến tôi, và thường giao cho tôi công việc làm sổ sách của lớp, cộng sổ và sắp hạng cuối tuần. Tôi đội ơn và quý mến các thầy: Thầy Tám Trần lớp *Moyen 1*, Thầy Dung lớp *Moyen 2*, và Thầy Ba Xường lớp *Cours Supérieur*. Các thầy chẳng những tận tâm dạy học mà các thầy còn ân cần chăm sóc như cha mẹ ruột. Đặc biệt, Thầy Xường là thầy gương mẫu. Mỗi ngày Thầy đi xe đạp từ nhà ở Bến lúc đến trường Gò đen trên 5 cây số để đi dạy. Thầy thích thể thao và đánh tennis. Ngoài ra, Thầy dành trọn ngày chúa nhứt đi viếng một gia đình học sinh để cho cha mẹ biết sự học hành của con mình. Từ nhà ở Bến lúc (tỉnh Long an) Thầy đi xe đạp gần hai tiếng đồng hồ đến nhà tôi tại Chợ đệm để thăm Ba tôi và nói chuyện học hành hiện tại và tương lai tôi, dùng bữa cơm rồi về. Thầy làm như vậy cho tất cả lối 30 tuần cho 30 học sinh trong lớp. Thật là một sự hy sinh vô bờ bến chưa từng thấy. Khi về hưu, Thầy gặp khó khăn, các học trò biết ơn thầy cũ có chung đậu để giúp Thầy mua một chung cư tại Chợ lớn.

Trường Trung Học Pétrus Ký

Sau khi học tại trường tỉnh Gò đen, tôi thi vào trường trung học Pétrus Trương Vĩnh Ký tại Sài gòn. Đây là trường công duy nhứt tại miền Nam có dạy cả các lớp thi Tú tài. Trường chỉ nhận nam học sinh từ năm thứ nhứt (*1ère année*) đến năm thứ tư (*4ème année, enseignement primaire supérieur*). Trường Pétrus Ký có nhận nam và nữ học sinh trong những lớp dạy thi Tú tài (*classes secondaires, enseignement secondaire*).

Năm đó, có trên 300 thí sinh dự thi vào năm thứ nhứt trường Pétrus Ký. Trường tuyển nhận 160 học sinh trong đó trường có cấp 6 học bổng. Tôi thi đậu vào hạng 12. Biết được kết quả Ba tôi buồn lắm, nghĩ rằng tôi không được tiếp tục học nữa. Trường cấp 6 học bổng mà tôi đậu đến hạng 12 thì Ba tôi nghĩ không còn hy

vọng gì để tiếp tục học nữa. Gia đình tôi không đủ khả năng cho tôi đi học tại Sài Gòn. Ba tôi kể cho tôi biết trường hợp của Ba tôi trước kia, vì không được học bổng nên phải ngưng học. Một thời gian sau đó, Ba tôi có dịp xem hồ sơ thì được biết trường đã hỏi xem tình trạng tài chánh của cha mẹ thì ở làng trả lời cho biết “*Cha mẹ học sinh nghèo, nhưng ông nội của học sinh có nhà ngói.*” Những lời phê phán vô tội vạ đó đã vô tình chấm dứt việc học hành của Ba tôi, vì không được học bổng.

Cổng Vào TRUONG TRUONG HOC PETRUS KY
Photo TAM-LY

Về tình trạng của tôi thì may mắn hơn. Lối một tháng sau khi thi, trường gửi thư về nhà thông báo tôi được cấp học bổng và được chấp nhận vào nội trú năm thứ nhứt, lớp 1ère année. Được biết, sau cuộc thi, trường sắp xếp lại theo tình trạng tài chánh của các gia đình thì tôi mới được sắp lại vào hạng 6, vừa đúng để được cấp học bổng. Cả nhà đều mừng rỡ. Trường cho biết danh sách những quần áo (*trousseau*) cần thiết khi vào nội trú. Phải đặt may sắm 2 bộ đồ tây kaki trắng, có áo *veste* hàng hoàng, mua giày Bata trắng, sắm 4 bộ bà ba trắng tinh, v.v... Tất cả quần áo mùng và khăn đều trắng tinh. Thật là đòi đòi!

Tôi vào học trường Trung học Pétrus Ký 4 năm, như học sinh học bổng, ở nội trú.

Ảnh Hưởng Thời Cuộc - Nhựt Đảo Chánh Pháp

Lúc bấy giờ tôi đang học năm thứ 4 (*4ème année*) trường Pétrus Ký. Sáng ngày 9 tháng 3, 1945, ông Giám đốc Taillade (*Provisieur*) và ông Lacombe, Tổng giám thị (*surveillant général*) đi vào lớp, không báo trước, nói với giọng nghiêm nghị:

Cổng vào trường Trung học Petrus Ky

- Quân đội chiếm đóng Nhựt vừa mới ra lệnh cho chúng tôi phải đóng cửa trường ngày nay. Như vậy, lớp học này là lớp học cuối cùng tại đây. Trưa nay, tất cả các học sinh phải ra về. Các học sinh nội trú nhớ ghé phòng dự trữ quần áo (*lingerie*), lấy hết tất cả đồ đạc trước khi rời trường. Hiện nay chúng tôi cũng chưa biết trường này sẽ dời đi đâu, có thể dời về Mỹ tho hoặc Cần thơ. Dù sao, nếu có quyết định gì, chúng tôi sẽ thông báo, qua báo chí, cho các gia đình học sinh biết ngay.

Về nhà, một hai tháng sau, lối tháng 4-5, 1945, chúng tôi được trường thông báo gọi chúng tôi, các học sinh năm thứ tư (*4ème année*), trở lại học tạm thời tại trường Gia Long, trường Nữ học đường, để chuẩn bị thi *Diplôme* (bằng Thành chung), chương trình Việt, và *Brevet d'Enseignement Primaire Supérieur*, chương trình Pháp. Ở đây, chúng tôi đi học với tánh cách học sinh ngoại trú mà thôi, không có chế độ nội trú như ở trường Pétrus Ký trước kia. Lần đầu tiên nam học sinh Pétrus Ký học chung một trường với nữ học sinh Gia Long, các nam học sinh chúng tôi tỏ ra vô cùng

khóai chí lắm. Giữa sân trường Gia Long mới có làm một hàng rào thưa, chia ra một bên nam và một bên nữ. Hai bên không gặp nhau, không trò chuyện với nhau được, nhưng hai bên có thể trông thấy nhau rõ rệt. Ngày nào các anh em Pétrus Ký chúng tôi cũng phải mất 15-20 phút để bình phẩm, trầm trồ những chiếc áo dài bên kia hàng rào trước khi vào lớp học.

Vào lóí tháng 6/1945, tôi đậu bằng Thành chung (*Diplôme d'Études Primaires Supérieures*, chương trình Việt). Vài tuần sau tôi đậu *Brevet Élémentaire* và *Brevet d'Enseignement Primaire Supérieur* theo chương trình Pháp. Như vậy là kết thúc niên khóa học 1944-45.

Vào đầu niên khóa mới 1945-46, tôi được ghi vào lớp *Seconde (classe secondaire)*, nhưng lúc đó trường Pétrus Ký được dời qua trường Cao đẳng Sư phạm (*École Normale Supérieure de Pédagogie*), gần vườn bách thảo và sở thú. Lớp *Seconde* này được cất trên đường Palanca.

Tại Sài Gòn lúc đó có nhiều xáo trộn. Mới vô học vài ngày vào đầu tháng 8/1945 thì có còi báo động. Học sinh phải băng qua đường để xuống hầm núp tại vườn sở thú. Lúc ở dưới hầm thì nghe tiếng máy bay trên trời và nghe nhiều loạt súng phòng không bắn lên. Ngày hôm sau, báo chí có tường thuật cho biết hôm qua có vài chiếc máy bay nước Anh đến dò thám. Đầu óc học sinh không yên. Vào cuối tháng 8, nhiều học sinh tự động không đến trường. Khóa học 45-46 trường Pétrus Ký được mở cửa không đầy một tháng, lại phải đóng cửa trường.

Nói tóm lại, trong trọn năm 1945 tôi học trường Pétrus Ký nhưng phải chuyển ở 3 nơi khác nhau:

1) Tại Trường Pétrus Ký cho đến ngày 9-3-1945, Nhựt đảo chánh Pháp. Tôi đang học năm thứ tư (4ème année),

2) Tại trường Nữ học đường Gia Long vào tháng 5-6, 1945, để chuẩn bị thi *diplôme*,

3) Và sau cùng, tại trường Cao đẳng Sư phạm, vài tuần trong tháng 8/1945, khi vào lớp *Seconde*.

Tình thế chung ở Sài Gòn lúc đó thật rối beng.

Tôi xin mở đầu ngoặc nói sơ tình thế chung lúc 1945.

Trước 1945, các nước đồng minh (Mỹ, Anh, Pháp) đang giao chiến với Đức quốc trong Thế chiến thứ II, lúc đó Nhựt bản đang mạnh thế bên Á châu đã ép Pháp chấp nhận cho đổ bộ vào Việt nam, nói rằng để “bảo vệ” xứ này. Nhưng không bao lâu sau đó:

- Ngày 9/3/1945, Nhựt đảo chánh Pháp, và ra lệnh đóng cửa trường Pétrus Ký tôi đang học;

- Ngày 8/5/1945, Đức quốc đầu hàng đồng minh;

- Ngày 6 và 9/8/1945, Nhựt bị dội bom nguyên tử ở thành phố Hiroshima và Nagasaki;

- Ngày 15/8/1945, Nhựt bản đầu hàng vô điều kiện.

Thừa dịp Nhựt vừa đầu hàng, vào ngày 2/9/1945, Hồ Chí Minh, tại Hà nội, tuyên bố Việt nam độc lập, và thành lập chánh phủ *Việt nam Dân chủ Cộng hòa*. Đồng thời ngày 2/9 tại Sài Gòn, Trần Văn Giàu, lãnh tụ cộng sản tại miền Nam, cũng tuyên bố Việt nam độc lập.

Cũng nên biết rằng, tứ cường đồng minh trong hội nghị Yalta và Potsdam, trước đó, đã quyết định quân đội Trung hoa quốc gia giải giới quân đội Nhựt ở miền Bắc, và quân đội Anh sẽ giải giới quân đội Nhựt tại miền Nam Việt nam, phía nam vĩ tuyến 16. Tại miền Bắc, Tàu giải giới Nhựt một cách suôn sẻ, và chánh phủ Hồ Chí Minh được thu hồi chủ quyền không trở ngại nhiều. Nhưng trái lại, ở miền Nam, hai xứ Anh và Pháp cấu kết với nhau để tái chiếm lại thuộc địa. Thay vì giải giới Nhựt rồi giao chủ quyền lại cho đại diện Việt minh miền Nam là Trần Văn Giàu, theo tinh thần hội nghị Yalta và Potsdam, tướng Anh General Gracey trái lại, sau khi đến Sài Gòn vào 13/9/1945 tước khí giới Nhựt rồi giao khí giới cho quân Pháp để đánh chiếm lại miền Nam.

Việt minh mới làm chủ tình hình Sài Gòn trong vòng một tháng chưa có quân đội sẵn sàng, và có rất ít súng đạn nên phải rời bỏ Sài Gòn. Việt Minh rút về Chợ đệm, cách Chợ lớn 12 cây số, trên đường đi Mỹ Tho, để lập mặt trận phòng thủ Chợ đệm. Cộng sản đổ về Chợ đệm làm dân chúng trong làng rất hoang mang, lo sợ. Việt minh lập tại đây cơ quan *Quốc gia Tự vệ cuộc*, tựa như *Tổng nha Cảnh sát Công an*, kiểm soát an ninh chung, xét xe cộ, xét ghe, v.v... và hô hào đốc thúc dân chúng tham gia kháng chiến. Ai không tích cực hay thờ ơ có thể bị nghi là Việt gian. Trong làng, đàn ông và con trai phải gia nhập *Thanh niên tiền phong*, đàn bà con gái được khuyến khích đăng ký vào *Nữ cứu thương*. Nhiều gia đình rất hoang mang. Quốc gia Tự vệ cuộc cũng kêu gọi dân chúng đến trường Chợ đệm để chứng kiến việc xử một người bị gán cho tội là Việt gian. Thật là khủng khiếp!

Chợ Đệm Là Ô Kháng Chiến

Chợ đệm là một ổ kháng chiến chống Pháp, vì thế Chợ đệm cũng là mục tiêu tấn công của quân đội Pháp. Tình thế chung thật hoang mang, nhà nào cũng chuẩn bị đi tản cư. Trong gia đình tôi thì các anh chị tôi đều xuống ghe để đi theo kháng chiến, vào Đồng Tháp Mười. Ba má tôi với các em và tôi còn ở lại vùng Chợ đệm. Ba má tôi mới có một chiếc ghe lồng sẵn sàng đi tản cư. Có thể tạm ăn ngủ được trong ghe nếu cần. An ninh là vấn đề ai ai cũng quan tâm và lo sợ, an ninh làng xóm, an ninh gia đình, an ninh bản thân.

Cứ vài ba ngày thì có tin đồn quân đội "Tây tới." Các nhà đều sống phập phồng. Khi nghe báo động "Tây tới" thì các thanh niên vác tầm vông ra "ứng chiến" tại các địa điểm đã sắp đặt trước. Trong cả làng chỉ có độ 5-10 cây súng loại xưa còn bao nhiêu là tầm vông vạt nhọn. Một hôm, chúng tôi nghe báo động "Tây tới" rồi nghe tiếng súng liên thanh nổ khá lâu phía cầu Bình điền, cách Chợ đệm lối 2 cây số. Ngày hôm sau, tin tức cho biết "*Có nhiều xe quân đội Pháp đến tấn công Bình điền, ta giết*

được 3 lính Pháp, nhưng sau cùng ta phải rút lui vì quân địch có rất nhiều vũ khí."

Vài ngày sau đó, quân đội Pháp đi trên một tàu tuần chạy ngang qua Chợ đệm, bắn dọa lên bờ vài loạt liên thanh. Rồi ngày hôm sau, chúng ò ạt với nhiều xe quân đội đến tấn công Chợ đệm.

Tản Cư

Dân làng đã được báo động sớm. Gia đình chúng tôi và phần đông dân làng đã tản cư kịp thời. Các anh chị lớn chúng tôi đã đi theo kháng chiến vào vùng Đồng Tháp Mười. Tôi là con trai lớn nhất còn ở lại và tản cư với ba má và các em nhỏ. Tôi chèo ghe rất rành. Chúng tôi chèo ghe đến nhà bà con ở vài làng lân cận như Tân Nhựt, nhà của Chú Ba Chơn, Cô Tư Lụa, các em của Ba tôi, và sau cùng đến Tân Bửu, nơi quê quán của má tôi, gia đình bên ngoại gồm có nhà Bà ngoại, Di Năm, Di Sáu, và gia đình của Thím Ba Chơn. Ba Má tôi có ý định ghé để xin nấu cơm tạm thời, vì nấu dưới ghe có 4-5 đứa trẻ em hơi tù túng... Nhưng bà con rất niềm nở và ân cần. Đặc biệt Thím Ba Chơn không cho Má tôi nấu nướng chi ở dưới ghe cả. Vì nhà trên bờ thật rộng rãi, Thím muốn gia đình chúng tôi ở lại, và bắt phải ăn ngủ trên nhà luôn. Các bà con đều vui mừng vì không mấy khi mà bà con có dịp được gặp nhau và được hàn huyên lâu dài như vậy. Cũng tại Tân Bửu, chúng tôi đến thăm Bà Ngoại, gia đình Di Năm, Di Sáu, Cậu Mợ Chín. Đại gia đình gặp lại, ai ai cũng vui mừng mặc dù gia đình đang chạy giặc, đang đi tản cư lánh nạn.

Trong lúc gia đình chèo ghe đi tản cư thì quân đội Pháp ò ạt tiến vào và quyết định tiêu diệt ổ kháng chiến Chợ đệm. Hai nhà máy xay lúa gạo lớn nhất, nhà máy Hữu Khánh và nhà máy Võ Lợi Trinh và các nhà to, các tiệm lớn đều bị quân đội Pháp thiêu hủy. Nhà ba má tôi, mặc dù không to, nhưng cũng bị thiêu hủy luôn.

Sau lối một tuần, được biết thời cuộc tại Chợ đệm lắng dịu. Quân đội Pháp, sau khi tàn

phá Chợ đệm, đã rút lui. Chúng tôi từ già bà con ở Tân bửu chèo trở về Chợ đệm.

Khi về đến nhà, Ba Má tôi thật buồn thảm, rất thất vọng mà thấy căn nhà mà gia đình tạo ra trên 20 năm qua đã bị quân đội Pháp đốt, sụp đổ, chỉ còn là đồng than, đồng cây cháy đen và đồng tro tàn. Cả ngày đó ba má tôi không muốn ăn, và không muốn làm chi cả... Nhiều người trong lói xóm vẫn chưa trở về nhà. Chợ đệm hiện nay còn xác nhưng đã mất hồn. Chợ có nhóm lại lai rai nhưng rất thưa thớt. Trường học thì vẫn đóng cửa. Thật là cảnh điêu tàn. Ngày hôm sau, chúng tôi phụ dọn dẹp nền nhà. Ba tôi cố gắng che một cái mái nhà nhỏ trên nền nhà cũ để tạm có chỗ che mưa nắng. Công trình của Ba Má tôi gầy dựng trên 20 năm trời đã tiêu ra tro sau một buổi hành quân tại Chợ đệm.

Đi Bán Gạo

Ba tôi không còn đi dạy được vì trường còn bị đóng cửa, Má tôi cũng không còn buôn bán. Tôi thấy cần làm gì hữu ích cho gia đình trong thời kỳ hỗn độn này, tôi khởi sự đi bán gạo. Với chiếc xuồng ba lá, tôi chở một bao gạo 100 kg, đổ xá trên xuồng và bơi lên bán tại chợ Cầu Ông Lãnh ở Sài gòn. Từ Chợ đệm bơi lên Sài gòn phải mất lói 2 tiếng đồng hồ tùy theo con nước. Sau khi đi bán được vài lần, tôi thử chở một lần hai bao gạo, nhưng thấy thật quá nguy hiểm, mặc dù không có sóng lớn, cho nên tôi trở lại một bao thôi.

Sau đó, má tôi khuyên tôi đi bán gạo bằng chiếc ghe lồng mà gia đình đã dùng tản cư trước kia. Chiếc ghe này chở được 3 tấn gạo (30 bao 100kg). Kỳ này, tôi chèo ghe lớn đi bán gạo cùng với hai người bà con là chị Hai Tân bửu, rất giỏi có khiếu mua bán, và anh Sáu Tấn rất khỏe, có thể vác những bao gạo 100kg dễ dàng. Tôi vẫn là tài công, rất vững ... Khởi đầu chúng tôi bán gạo tại chợ Cầu Ông Lãnh. Bữa nọ, quân đội Pháp bố ráp tại chợ Cầu Ông Lãnh

ruồng tìm Việt minh. Lính Pháp hỏi tôi nghề gì, tôi nói tôi là *coolie*. Chúng hỏi tôi tại sao *coolie* mà biết tiếng Pháp. Chúng không tin những lời tôi giải thích nên dẫn tôi về bót gần đó. Cũng may là tôi còn giữ cái thẻ học sinh cũ trường Pétrus Ký, cho nên, lói một giờ sau đó, tôi được thả trở về ghe gạo.

Nhưng bán lẻ gạo tại đây phải cần đến 2-3 ngày mới hết một ghe gạo. Sau đó, chúng tôi chuyển ra bán gạo cho các ghe bầu, từ miền Trung vào "ăn gạo" tại vùng Tân thuận. Mua bán này thuận lợi hơn và nhanh chóng hơn. Khi giá bán được ưng thuận, thì có thể đong và bán trọn một ghe gạo (3 tấn) trong vòng 5 tiếng đồng hồ. Trung bình, trong vòng 4 ngày chúng tôi có thể xoay trở để mua bán được một chuyến ghe gạo 3 tấn. Tôi rất vui mà thấy việc mua bán gạo đã giúp kinh tế gia đình tôi trong vòng 2-3 tháng trong lúc Ba tôi không có đi dạy, và Má tôi không còn buôn bán.

Đi Học Lại Chasseloup

Đầu năm 1946, trường Chợ đệm vẫn còn đóng cửa, Ba tôi lên Sài gòn tìm việc làm và được thuê dạy tại trường Tiểu học Cầu kho tại đường Galliéni (sau này là Trần Hưng Đạo).

Vào đầu năm học 1946-47, trường trung

1947-48 – Lycée Chasseloup – Classe Math Elem

học Pháp Chasseloup Laubat lần đầu tiên chấp nhận các học sinh Việt nam thi vào các lớp *classes secondaires* trong lúc đó các lớp này của trường Pétrus Ký vẫn chưa mở lại, có lẽ vì thiếu thầy: nhiều thầy Pháp đã trở về Pháp vì tình trạng chung bất ổn. Trước đó, trường Chasseloup chỉ nhận học sinh Pháp hoặc con các bác sĩ, kỹ sư, hoặc những công chức VN cao cấp mà thôi. Sau cuộc thi, tôi được nhận vào học *classe première moderne*, vào lối tháng 8/1946. Khi đến học những ngày đầu ở Chasseloup, một trường Pháp, tôi và vài bạn cựu học sinh từ Pétrus Ký mới qua, chúng tôi bị khớp lăm khi nghe thấy các bạn học sinh Chasseloup nói chuyện ào ào với nhau bằng tiếng Pháp, dòn như cốm, rất trôi chảy như tiếng mẹ đẻ, làm chúng tôi phục lăm, rất e ngại và bỡ ngỡ như dân nhà quê mới đến thành phố.

Vào tháng 2/1947, trường Chasseloup có mở kỳ thi Tú tài đặc biệt (*session spéciale*). Tôi đậu Tú tài I trong kỳ thi này. Tôi xin ghi vào học lớp *Mathématiques Élémentaires (Math Elem)* liền sau đó, nhưng trường không chấp nhận, cho rằng lớp *Math Elem* rất khó, cho nên chỉ nhận học sinh vào lớp này từ khởi đầu năm học mà thôi. Tôi đành nghỉ học 6 tháng, ra đi làm thợ kỹ tại *Tòa đô chánh Sài Gòn*, tại Quận

I. Lúc đó tôi nhớ có gặp anh Võ Văn Nhung cũng làm việc tại Tòa đô chánh. Sau này anh là kỹ sư điện, và làm Tổng Giám đốc hãng Vikino.

Vào lối tháng 8/1947, vào đầu năm học 1947-48, tôi trở lại trường Chasseloup, vào học lớp *Math Elem*. Lớp này có lối 25 học sinh, trong đó trên 2/3 là học sinh Việt. Tôi nhớ có các thầy Clergerie dạy *Philosophie*, Mme Argoud dạy *Physique*, Mr Carion dạy *Math*, thường nặc nồng mùi rượu khi vô lớp dạy, Mme Lamarch dạy *Sciences naturelles*, Mr Champion dạy *Histoire* và *Géographie*, v.v... Trong lớp này có 4 nữ học sinh, 2 chị Việt: chị Lê Kim Huyền và Lưu Hữu Dung, và 2 Pháp: Francoise và Michèle. Trong các anh học sinh tôi nhớ có các anh Lâm Ngọc Diệp, Trần Hà Hải, Nguyễn Văn Sơn (con của GS Nho), Huỳnh Hữu Phước, Hồ Tấn Phát, Văn Văn Cửa, Lê Minh Trí, Nguyễn Văn Nghiêm, v.v...

Cuối năm học đó tại Chasseloup, tôi đậu Tú tài II, môn Toán, vào lối tháng 6/1948, và được ba giải thưởng:

- *Premier Prix de Mathématiques*,
- *Premier Prix de Physique*, và
- *Prix d'Excellence*.